

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (pátého senátu)

11. září 2014*

„Článek 267 SFEU — Vnitrostátní ústava — Povinné incidenční řízení kontroly ústavnosti — Přezkum souladu vnitrostátního zákona jak s právem Unie, tak s vnitrostátní ústavou — Příslušnost a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech — Neexistence bydliště nebo známého místa pobytu žalovaného na území členského státu — Ujednání o příslušnosti v případě účasti žalovaného na řízení před soudem — Opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti“

Ve věci C-112/13,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Oberster Gerichtshof (Rakousko) ze dne 17. prosince 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 8. března 2013, v řízení

A

proti

B a dalším,

SOUDNÍ DVŮR (pátý senát),

ve složení T. von Danwitz (zpravodaj), předseda senátu, E. Juhász, A. Rosas, D. Šváby a C. Vajda, soudci,

generální advokát: Y. Bot,

vedoucí soudní kanceláře: C. Strömholm, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 27. února 2014,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za A T. Fradem, Rechtsanwalt,
- za B a další A. Eggerem, Rechtsanwalt,
- za rakouskou vládu G. Hessem, jako zmocněncem,
- za německou vládu T. Henzem a J. Kemperem, jako zmocněnci,
- za francouzskou vládu G. de Berguesem, D. Colasem a B. Beaupère-Manokha, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: němčina.

— za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s L. D'Asciou, avvocato dello Stato,
— za Evropskou komisi W. Bogensbergerem, H. Krämerem a A.-M. Rouchaud-Joët, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 2. dubna 2014,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 267 SFEU, jakož i článku 24 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi A na jedné straně a B a dalšími na straně druhé ve věci žaloby na náhradu škody, kterou tito podali proti A u rakouských soudů.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 2, 11 a 12 odůvodnění nařízení č. 44/2001 uvádí:
 - „2) Určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí ztěžují řádné fungování vnitřního trhu. Je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech v mezinárodním ohledu a zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí členskými státy, pro které je toto nařízení závazné.
 - [...]
 - 11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná [příslušnost na tomto základě musí být dána vždy], kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska [hraničního určovatele]. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.
 - 12) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.“
- 4 Článek 2 odst. 1 tohoto nařízení stanoví:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“
 - 5 Podle článku 3 uvedeného nařízení:

„1. Osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly.

2. Na tyto osoby nelze použít zejména pravidla pro určení příslušnosti uvedená v příloze I.“

- 6 Článek 24 obsažený v oddíle 7, nadepsaném „Ujednání o příslušnosti“, který je součástí kapitoly II nařízení č. 44/2001, stanoví:

„Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný účastní proto, aby namítal nepřislušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 22 výlučně příslušný.“

- 7 Článek 26 tohoto nařízení, obsažený v oddíle 8 této kapitoly, nazvaném „Přezkoumání příslušnosti a přípustnosti“, stanoví:

„1. Pokud se žalovaný, který má bydliště na území jednoho členského státu a je žalován před soudem jiného členského státu, řízení před tímto soudem neúčastní, prohlásí soud bez návrhu, že není příslušný, nevyplývá-li jeho příslušnost z tohoto nařízení.

2. Soud řízení přeruší do té doby, než bude prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost v dostatečném předstihu, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, nebo že k tomu byly učiněny veškeré nezbytné kroky.

[...]“

- 8 Článek 34 nařízení č. 44/2001 obsažený v kapitole III, nadepsané „Uznávání a výkon“, stanoví v bodě 2, že rozhodnutí se neuzná, „jestliže žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost“.

Rakouské právo

Spolkový ústavní zákon

- 9 Podle čl. 89 odst. 1 a 2 spolkového ústavního zákona (Bundes-Verfassungsgesetz, dále jen „B-VG“) nemají obecné soudy pravomoc rušit běžné zákony z důvodu protiústavnosti. Oberster Gerichtshof, jakož i soudy, které mají rozhodovat ve druhém stupni řízení, mají v případě pochybností ohledně ústavnosti běžného zákona povinnost podat návrh na zrušení dotčeného běžného zákona k Verfassungsgerichtshof (Ústavní soud).
- 10 Článek 92 odst. 1 B-VG stanoví, že Oberster Gerichtshof je nejvyšší soudní instancí v občanských a trestních věcech.
- 11 Na základě čl. 140 odst. 1 B-VG je Verfassungsgerichtshof příslušný rozhodovat zejména z podnětu Oberster Gerichtshof, jakož i soudů rozhodujících ve druhém stupni, o ústavnosti běžných zákonů. Rozhodnutí Verfassungsgerichtshof o zrušení běžného zákona z důvodu protiústavnosti má podle čl. 140 odst. 6 a 7 B-VG obecný účinek a je závazné pro všechny soudy a správní orgány.

Občanský soudní řád

- 12 Ustanovení § 115 občanského soudního řádu (Zivilprozessordnung, dále jen „ZPO“) stanoví, že osobám, jejichž adresa je neznámá, se zpravidla doručuje zveřejněním soudního oznámení v databázi soudních oznámení („Ediktsdatei“).

13 Ustanovení § 116 ZPO stanoví:

„Osobám, kterým je možno doručovat pouze prostřednictvím veřejného oznámení z důvodu, že jejich místo bydliště není známo, ustanoví soud z úřední povinnosti nebo na návrh opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti (§ 9 [ZPO]), pokud by tyto osoby měly v důsledku doručení jim určené písemnosti učinit k ochraně svých práv procesní úkon a zejména pokud doručovaná písemnost obsahuje předvolání této osoby.“

14 Podle § 117 ZPO musí být ustanovení opatrovníka veřejně oznámeno v databázi soudních oznámení.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

15 Dne 12. října 2009 podali B a další u Landesgericht Wien žalobu na náhradu škody proti A, v níž tvrdí, že A unesl v Kazachstánu jejich manžely nebo otce.

16 Stran příslušnosti rakouských soudů B a další uvedli, že A má své obvyklé bydliště v obvodu soudu, jemuž byla věc předložena.

17 Z několika pokusů o doručení podniknutých Landesgericht Wien vyplynulo, že A již nemá bydliště na adresách, na něž bylo doručováno. Dne 27. srpna 2010 ustanovil tento soud na návrh B a dalších v souladu s § 116 ZPO opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti (Abwesenheitskurator).

18 Tento opatrovník žalovaného podal poté, co mu byla doručena žaloba, žalobní odpověď, ve které navrhoval zamítnutí žaloby a vznesl řadu věcných námitek, aniž však zpochybnil mezinárodní příslušnost rakouských soudů.

19 Mezinárodní příslušnost rakouských soudů byla zpochybněna až advokátní kanceláří, kterou A. zplnomocnil ke svému zastupování. V této souvislosti uvedl, že kroky opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti nemohou představovat základ pro mezinárodní příslušnost rakouských soudů, jelikož tento opatrovník nebyl s A v kontaktu a neznal relevantní okolnosti, k nimž došlo v Kazachstánu. Ohledně svého bydliště A poznamenal, že Rakousko trvale opustil ještě před tím, než proti němu byla podána žaloba. Jmenovaný uvedl, že se cítí být ohrožen na životě, pročež neposkytl tomuto soudu informace o svém bydlišti, avšak požádal, aby byly veškeré písemnosti od nynějška zasílány zplnomocněné advokátní kanceláři.

20 Landesgericht Wien se prohlásil za mezinárodně nepřislušný a žalobu zamítl. Tento soud dospěl k závěru, že A. pobývá na území Maltské republiky a že účast opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti není účastí na řízení ve smyslu článku 24 nařízení č. 44/2001.

21 Oberlandesgericht Wien vyhověl odvolání, které proti tomuto rozhodnutí podali B a další, a zamítl námitku nedostatku mezinárodní příslušnosti. Podle názoru tohoto soudu ukládá článek 26 nařízení č. 44/2001 vnitrostátním soudům povinnost zkoumat svou mezinárodní příslušnost pouze v případech, že se žalovaný neúčastní řízení před soudem. V rakouském právu však musejí mít procesní úkony opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti stejné právní účinky jako úkon smluvního zmocněnce.

22 A podal u Oberster Gerichtshof opravný prostředek „Revision“, v němž se dovolával porušení práva na obhajobu zakotveného v článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“) a článku 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“). B a další naproti tomu tvrdili, že tato ustanovení EÚLP a Listiny zaručují také jejich základní právo na účinnou právní ochranu, což si žádá ustanovení opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti na základě § 116 ZPO.

- 23 Podle zjištění Oberster Gerichtshof měl A v době podání žaloby bydliště na Maltě. Jelikož opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti, který byl A ustanoven, nenapadl mezinárodní příslušnost rakouských soudů, vyvstává podle názoru tohoto soudu otázka, zda žalobní odpověď předložená tímto opatrovníkem je A přičitatelná a znamená, že se „zúčastnil řízení“ ve smyslu článku 24 nařízení č. 44/2001. Oberster Gerichtshof v tomto ohledu uvádí, že široká pravomoc opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti na základě § 116 ZPO může být považována za nezbytnou k zaručení základního práva B a dalších na účinnou právní ochranu a zároveň za neslučitelnou se základním právem A být slyšen.
- 24 V této souvislosti předkládající soud uvádí, že podle ustálené judikatury upouští případ od případu v souladu se zásadou přednosti unijního práva od použití vnitrostátních ustanovení, která jsou v rozporu s tímto právem. V rozhodnutí ze dne 14. března 2012, U 466/11 se však Verfassungsgerichtshof od této judikatury odchýlil a rozhodl, že se jeho pravomoc provádět přezkum ústavnosti vnitrostátních zákonů v rámci postupu obecné kontroly zákonů („Verfahren der generellen Normenkontrolle“) na základě článku 140 B-VG musí vztahovat i na ustanovení Listiny. V rámci tohoto postupu se lze totiž před tímto soudem dovolávat práv zaručených EÚLP jakožto práv ústavní povahy. Podle názoru Verfassungsgerichtshof vyžaduje zásada rovnocennosti, která vyplývá z judikatury Soudního dvora, aby se tento obecný přezkum zákonů týkal rovněž práv zaručených Listinou.
- 25 Podle názoru Oberster Gerichtshof má toto rozhodnutí za následek, že rakouské soudy nemohou na základě vlastní pravomoci upouštět od použití zákona, který je v rozporu s Listinou, ale že jsou povinny, „aniž je dotčena možnost předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru“, podat Verfassungsgerichtshof návrh na obecné zrušení tohoto zákona. Posledně uvedený soud navíc rozhodl, že v případě, že má právo zaručené rakouskou Ústavou stejnou oblast působnosti jako právo zaručené Listinou, není nezbytné předkládat Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU. V takovém případě není výklad Listiny rozhodný pro účely rozhodnutí o návrhu na obecné zrušení zákona, jelikož se jedná o rozhodnutí, které lze vydat na základě práv zaručených rakouskou ústavou.
- 26 Předkládající soud si klade otázku, zda zásada rovnocennosti vyžaduje rozšířit incidenční řízení o prohlášení protiústavnosti na práva zaručená Listinou, jelikož by toto řízení prodloužilo délku řízení a zvýšilo jeho náklady. Cíle obecné nápravy práva zrušením zákona, který je v rozporu s Listinou, lze podle názoru tohoto soudu dosáhnout také po ukončení řízení. Okolnost, že má právo zaručené rakouskou Ústavou a právo plynoucí z Listiny stejnou oblast působnosti, nemůže navíc zprostit soud od povinnosti předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Tento soud uvádí, že nelze vyloučit, že se bude výklad tohoto základního práva podaný Verfassungsgerichtshof lišit od výkladu Soudního dvora, a že tedy jeho rozhodnutí zasáhne do povinností plynoucích z nařízení č. 44/2001.
- 27 Za těchto podmínek se Oberster Gerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Je třeba při použití unijního práva na procesní systém, ve kterém jsou sice obecné soudy rozhodující ve věci samé povinny zkoumat i protiústavnost zákonů, nemají však pravomoc je obecně zrušit, což je vyhrazeno zvláště organizovanému Ústavnímu soudu, dovodit ze „zásady rovnocennosti“ unijního práva, že se obecné soudy v případě, že je zákon v rozporu s článkem 47 [Listiny], musejí během řízení obrátit i na ústavní soud se žádostí o obecné zrušení zákona a nemohou zákon v konkrétním případě pouze nepoužít?
- 2) Má být článek 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že brání procesnímu ustanovení, podle kterého soud, který není mezinárodně příslušný, ustanoví účastníkovi řízení, jehož pobyt nelze zjistit, opatrovníka pro případ nepřítomnosti žalovaného a tento opatrovník může následně tím, že se „účastní řízení“, právoplatně založit mezinárodní příslušnost tohoto soudu?

- 3) Má být článek 24 nařízení [č. 44/2001] vykládán v tom smyslu, že „účast žalovaného na řízení před soudem“ ve smyslu tohoto ustanovení je dáno pouze tehdy, když sám žalovaný nebo jím zmocněný právní zástupce učiní tento procesní úkon, nebo to platí bez omezení i u opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti ustanoveného podle práva příslušného členského státu?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 28 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být unijní právo a zejména článek 267 SFEU vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, podle které jsou obecné soudy rozhodující o odvolání nebo v posledním stupni řízení povinny v případě, že dospějí k závěru, že vnitrostátní zákon je v rozporu s článkem 47 Listiny, předložit v rámci řízení, které před nimi probíhá, ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona namísto toho, aby se v konkrétním případě omezily na jeho nepoužití.
- 29 Ačkoli předkládající soud odkazuje v první otázce na zásadu rovnocennosti pouze z důvodu, že z ní ve své judikatuře vycházel Verfassungsgerichtshof při založení povinnosti, aby mu byly předkládány návrhy na obecné zrušení každého zákona, který je v rozporu s Listinou, vyplývá z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, že se tento soud táže zejména na soulad této judikatury s povinností obecných soudů na základě článku 267 SFEU a zásadou přednosti unijního práva.
- 30 V této souvislosti z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že podle judikatury Verfassungsgerichtshof citované v bodě 24 tohoto rozsudku se obecné soudy rozhodující o odvolání nebo v posledním stupni řízení musejí v případě, že dospějí k závěru o rozporu určitého zákona s Listinou, obrátit na základě ustanovení článků 89 a 140 B-VG na tento soud. Vzhledem k tomu, že takový návrh na zrušení zákonů musí být předložen během řízení, které probíhá u těchto obecných soudů, má předkládající soud za to, že tyto soudy nemohou spor, který jim byl předložen, vyřešit okamžitě tak, že zákon, který považují za neslučitelný s Listinou, nepoužijí.
- 31 Předkládající soud uvádí dále k dopadům této judikatury ústavního soudu na povinnosti plynoucí z článku 267 SFEU pouze to, že povinnost předložit k posouzení Verfassungsgerichtshof každý zákon, který je v rozporu s Listinou, nemá vliv na možnost podat Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, aniž však upřesňuje, zda tato možnost podléhá nějakým podmínkám.
- 32 Ze spisu, který má k dispozici Soudní dvůr a v němž je obsaženo rozhodnutí Verfassungsgerichtshof citované v bodě 24 tohoto rozsudku, však vyplývá, že povinnost předložit tomuto soudu takový návrh na zrušení zákonů nemá podle formulace použité Verfassungsgerichtshof, kterou se inspiroval v rozsudku Soudního dvora ve věci Melki a Abdeli (C-188/10 a C-189/10, EU:C:2010:363, bod 57), vliv na možnost obecných soudů obrátit se v kterémkoli okamžiku v průběhu řízení, který považují za vhodný, a to i po ukončení incidenčního řízení kontroly ústavnosti, na Soudní dvůr s jakoukoli předběžnou otázkou, kterou pokládají za nezbytnou, přijmout jakékoli opatření nezbytné k zajištění předběžné soudní ochrany, a po ukončení takového incidenčního řízení upustit od použití vnitrostátního právního ustanovení, které je v rozporu s právem Unie. V tomto ohledu považuje Verfassungsgerichtshof za důležité, jak vyplývá z bodu 42 jeho rozhodnutí, aby Soudní dvůr nebyl zbaven možnosti provést přezkum platnosti sekundárního unijního práva z hlediska primárního práva a Listiny.
- 33 Na první otázku je třeba odpovědět ve světle těchto okolností.

- 34 V tomto ohledu je třeba připomenout, že článek 267 SFEU svěřuje Soudnímu dvoru pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se jak výkladu Smluv a aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie, tak platnosti těchto aktů. Tento článek stanoví v druhém pododstavci, že vnitrostátní soud může předložit takové otázky Soudnímu dvoru, považuje-li rozhodnutí o těchto otázkách za nezbytné k vynesení svého rozsudku, a v třetím pododstavci, že je povinen tak učinit, pokud jeho rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva.
- 35 Z toho zprv vyplývá, že i když může být za určitých okolností vhodné, aby byl skutkový stav ověřen a otázky týkající se čistě vnitrostátního práva vyřešeny v okamžiku předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru (viz rozsudky *Irish Creamery Milk Suppliers Association* a další, 36/80 a 71/80, EU:C:1981:62, bod 6; *Meilicke*, C-83/91, EU:C:1992:332, bod 26, jakož i *JämO*, C-236/98, EU:C:2000:173, bod 31), mají vnitrostátní soudy co nejširší možnost se obrátit na Soudní dvůr, mají-li za to, že věc, kterou projednávají, vyvolává otázky týkající se výkladu či posouzení platnosti ustanovení práva Unie, které vyžadují jejich rozhodnutí (viz zejména rozsudky *Rheinmühlen-Düsseldorf*, 166/73, EU:C:1974:3, bod 3; *Mecanarte*, C-348/89, EU:C:1991:278, bod 44, *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, bod 88, jakož i *Melki a Abdeli*, EU:C:2010:363, bod 41).
- 36 Zadruhé, Soudní dvůr již rozhodl, že vnitrostátní soud, jenž má v rámci své pravomoci aplikovat ustanovení unijního práva, má povinnost zajistit plný účinek těchto norem tak, že na základě své vlastní pravomoci podle potřeby upustí od použití jakéhokoli odporujícího ustanovení vnitrostátních právních předpisů, i když je pozdějšího data, aniž nejprve musí žádat o jeho odstranění legislativní cestou nebo jakýmkoliv jiným ústavním postupem, či na toto odstranění čekat (viz zejména rozsudky *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, body 21 a 24; *Filipiak*, C-314/08, EU:C:2009:719, bod 81; *Melki a Abdeli*, EU:C:2010:363, bod 43 a citovaná judikatura, jakož i *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, bod 45).
- 37 S požadavky vlastními samotné povaze práva Unie by totiž bylo neslučitelné jakékoli ustanovení vnitrostátního právního řádu nebo jakákoli legislativní, správní nebo soudní praxe, které by vedly ke snížení účinku unijního práva v důsledku skutečnosti, že by soudu příslušnému k aplikaci tohoto práva byla upřena pravomoc učinit v samotném okamžiku jeho aplikace vše, co je nezbytné k vyloučení použití ustanovení vnitrostátních právních předpisů představujících případně překážku plného účinku norem Unie (viz rozsudky *Simmenthal*, EU:C:1978:49, bod 22, *Factortame* a další, C-213/89, EU:C:1990:257, bod 20, jakož i *Åkerberg Fransson*, EU:C:2013:105, bod 46 a citovaná judikatura). Tak by tomu bylo tehdy, pokud by v případě rozporu mezi ustanovením práva Unie a vnitrostátním zákonem bylo vyřešení tohoto rozporu vyhrazeno jinému orgánu, než je soud povoláný k zajišťování uplatňování práva Unie, nadanému vlastní posuzovací pravomocí, i kdyby z toho vyplývající překážka plného účinku tohoto práva byla jen dočasná (viz rozsudky *Simmenthal*, EU:C:1978:49, bod 23, jakož i *Melki a Abdeli*, EU:C:2010:363, bod 44).
- 38 Zatřetí, Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soud projednávající spor týkající se práva Unie, který má za to, že vnitrostátní ustanovení je nejen v rozporu s právem Unie, ale že je rovněž stíženo vadami protiústavnosti, není zbaven možnosti nebo osvobozen od povinnosti stanovených v článku 267 SFEU obrátit se na Soudní dvůr s otázkami týkajícími se výkladu nebo platnosti práva Unie na základě skutečnosti, že protiústavnost normy vnitrostátního práva je možné určit jen v řízení před ústavním soudem. Účinek práva Unie by totiž byl ohrožen, kdyby existence povinného řízení před ústavním soudem mohla bránit vnitrostátnímu soudu, který projednává spor, jenž se řídí právem Unie, ve výkonu pravomoci, kterou je nadán na základě článku 267 SFEU, předložit Soudnímu dvoru otázky týkající se výkladu nebo platnosti práva Unie, aby mu bylo umožněno rozhodnout, zda je s ním vnitrostátní norma slučitelná, či nikoli (rozsudek *Melki a Abdeli*, EU:C:2010:363, bod 45 a citovaná judikatura).
- 39 S ohledem na judikaturu připomenutou v bodech 35 až 38 tohoto rozsudku vyžaduje fungování systému spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedeného článkem 267 SFEU a zásada přednosti unijního práva nezbytně to, aby se mohl vnitrostátní soud v kterémkoli okamžiku

v průběhu řízení, který považuje za vhodný, dokonce i po ukončení incidenčního řízení kontroly ústavnosti, volně obrátit na Soudní dvůr s jakoukoli předběžnou otázkou, kterou pokládá za nezbytnou (v tomto smyslu viz rozsudek Melki a Abdeli, EU:C:2010:363, body 51 a 52).

- 40 Vzhledem k tomu, že vnitrostátní právo stanoví povinnost zahájit incidenční řízení kontroly ústavnosti zákonů, vyžaduje navíc fungování systému zavedeného článkem 267 SFEU to, aby vnitrostátní soud mohl přijmout jakékoli opatření nezbytné k zajištění předběžné soudní ochrany práv priznaných právním řádem Unie a aby se po ukončení takového incidenčního řízení mohl zdržet použití uvedeného ustanovení vnitrostátního právního předpisu, o němž rozhodne, že je v rozporu s právem Unie (viz rozsudek Melki a Abdeli, EU:C:2010:363, bod 53).
- 41 Pokud jde konečně o paralelní použitelnost základních práv zaručených vnitrostátní ústavou a práv zaručených Listinou na vnitrostátní právní předpisy provádějící unijní právo ve smyslu jejího čl. 51 odst. 1, je nutné uvést, že přednostní povaha incidenčního řízení kontroly ústavnosti vnitrostátního zákona, jehož obsah se omezuje na provedení kogentních ustanovení směrnice Unie, nemůže zasahovat do pravomoci, kterou má pouze Soudní dvůr, rozhodnout o neplatnosti aktu Unie, a zejména směrnice, jelikož cílem této pravomoci je zaručit právní jistotu prostřednictvím zajištění jednotného uplatňování práva Unie (v tomto smyslu viz rozsudky Foto-Frost, 314/85, EU:C:1987:452, body 15 až 20; IATA a ELFAA, C-344/04, EU:C:2006:10, bod 27, Lucchini, C-119/05, EU:C:2007:434, bod 53, jakož i Melki a Abdeli, EU:C:2010:363, bod 54).
- 42 Pokud přednostní povaha incidenčního řízení kontroly ústavnosti vede ke zrušení vnitrostátního zákona, který se omezuje na provedení kogentních ustanovení směrnice Unie, z důvodu rozporu tohoto zákona s vnitrostátní Ústavou, mohl by být Soudní dvůr v praxi připraven o možnost provést na žádost soudů dotčeného členského státu rozhodujících ve věci samé přezkum platnosti uvedené směrnice z hlediska stejných důvodů souvisejících s požadavky primárního práva, a zejména práv priznaných Listinou, které článek 6 SEU propůjčuje stejnou právní sílu, jež je přiznána Smlouvám (rozsudek Melki a Abdeli, EU:C:2010:363, bod 55).
- 43 Než může být z hlediska stejných důvodů, které vedou ke zpochybnění platnosti této směrnice, provedena incidenční kontrola ústavnosti zákona, jehož obsah se omezuje na provedení kogentních ustanovení směrnice Unie, jsou vnitrostátní soudy, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, v zásadě povinny položit Soudnímu dvoru otázku na základě čl. 267 třetího pododstavce SFEU týkající se platnosti uvedené směrnice a poté vyvodit důsledky, které vyplývají z rozsudku vydaného Soudním dvorem v řízení o předběžné otázce, pokud se soud, který dal podnět k zahájení incidenční kontroly ústavnosti, již sám neobrátil na Soudní dvůr s touto otázkou na základě druhého pododstavce uvedeného článku. Pokud jde totiž o vnitrostátní transpoziční zákon takového obsahu, má otázka, zda je směrnice platná, s ohledem na povinnost tuto směrnici provést, předběžnou povahu (rozsudek Melki a Abdeli, EU:C:2010:363, bod 56).
- 44 Navíc je nutno uvést, že pokud unijní právo přiznává členským státům diskreční pravomoc v rámci provádění aktu unijního práva, mohou vnitrostátní orgány a soudy zajistit dodržování základních práv zaručených vnitrostátní ústavou za předpokladu, že uplatnění vnitrostátních standardů ochrany základních práv neohrozí úroveň ochrany stanovenou v Listině, jak ji vykládá Soudní dvůr, ani přednost, jednotnost a účinnost unijního práva (v tomto smyslu viz rozsudek Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, bod 60).
- 45 Stran zásady rovnocennosti, na niž odkazuje předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, je třeba uvést, že podle této zásady nesmějí být procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva, méně příznivé než ty, které se týkají obdobných řízení na základě vnitrostátního práva (rozsudky Transportes Urbanos y Servicios Generales, C-118/08, EU:C:2010:39, bod 33, jakož i Agrokonsulting-04,

C-93/12, EU:C:2013:432, bod 36 a citovaná judikatura). Odkaz na zásadu rovnocennosti nemůže mít přitom za následek to, že vnitrostátní soudy budou při uplatňování procesních podmínek zproštěny povinnosti přísného dodržování požadavků plynoucích z článku 267 SFEU.

46 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že unijní právo, a zejména článek 267 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení – podle které jsou obecné soudy rozhodující o odvolání nebo v posledním stupni řízení povinny v případě, že dospějí k závěru, že vnitrostátní zákon je v rozporu s článkem 47 Listiny, předložit v rámci řízení, které před nimi probíhá, ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona namísto toho, aby se v konkrétním případě omezily na jeho nepoužití – v rozsahu, v němž přednostní povaha tohoto řízení brání ve svém důsledku těmto obecným soudům ve výkonu jejich pravomoci nebo v plnění jejich povinnosti obrátit se na Soudní dvůr s předběžnými otázkami, a to jak před podáním takového návrhu vnitrostátnímu soudu pověřenému výkonem kontroly ústavnosti zákonů, tak případně po rozhodnutí tohoto soudu o uvedeném návrhu. Unijní právo, a zejména článek 267 SFEU musí být naopak vykládány v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, pokud si uvedené obecné soudy ponechávají volnost:

- obrátit se v kterémkoli okamžiku v průběhu řízení, který považují za vhodný, a dokonce i po ukončení incidenčního řízení o kontrole ústavnosti zákonů, na Soudní dvůr s jakoukoli předběžnou otázkou, kterou pokládají za nezbytnou,
- přijmout jakékoli opatření nezbytné k zajištění předběžné soudní ochrany práv přiznaných právním řádem Unie a
- po ukončení takového incidenčního řízení upustit od použití dotčeného ustanovení vnitrostátního právního předpisu, pokud rozhodnou, že je v rozporu s právem Unie.

Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda lze vnitrostátní právní předpisy vykládat v souladu s těmito požadavky unijního práva.

Ke druhé a třetí otázce

47 Podstatou druhé a třetí otázky předkládajícího soudu, které je třeba posoudit společně, je, zda článek 24 nařízení č. 44/2001 musí být ve světle článku 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že pokud vnitrostátní soud ustanoví žalovanému, jemuž nebyl doručen návrh na zahájení řízení z důvodu, že není znám jeho pobyt, opatrovníka žalovaného pro případ jeho nepřítomnosti, znamená skutečnost, že se tento opatrovník zúčastnil řízení před soudem podle vnitrostátních předpisů, to, že se řízení před soudem účastnil tento žalovaný ve smyslu článku 24 tohoto nařízení, což zakládá mezinárodní příslušnost tohoto soudu.

48 Úvodem je nutné uvést, že podle zjištění předkládajícího soudu neměl již A v době zahájení sporu v původním řízení u rakouských soudů v tomto členském státě bydliště. Kromě toho je předmětem tohoto sporu žaloba na náhradu škody za únosy osob, k nimž došlo nikoli v Rakousku, nýbrž v Kazachstánu. Je tedy nutné konstatovat, že mezinárodní příslušnost rakouských soudů nevyplývá z čl. 2 odst. 1 nařízení č. 44/2001. Nezdá se navíc, že spor v původním řízení vykazuje vazbu k rakouskému území, která by mohla založit pravomoc těchto soudů na základě ustanovení tohoto nařízení, ledaže by se A účastnil řízení před soudem, u něhož bylo řízení zahájeno, ve smyslu článku 24 uvedeného nařízení.

49 V této souvislosti vyplývá ze spisu předloženého Soudnímu dvoru, že opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti ustanovený na základě § 116 ZPO má širokou pravomoc k zastupování, která zahrnuje pravomoc účastnit se za nepřítomného řízení před soudem.

- 50 Podle ustálené judikatury musí být ustanovení nařízení č. 44/2001 vykládána autonomně s ohledem na jeho systematiku a cíle (v tomto smyslu viz rozsudky *Cartier parfums-lunettes* a *Axa Corporate Solutions Assurance*, C-1/13, EU:C:2014:109, bod 32 a citovaná judikatura, jakož i *Hi Hotel HCF*, C-387/12, EU:C:2014:215, bod 24).
- 51 Taková ustanovení unijního práva, jako jsou ustanovení nařízení č. 44/2001, musejí být rovněž vykládána ve světle základních práv, která podle ustálené judikatury tvoří nedílnou součást obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje a která jsou nyní zakotvená v Listině (v tomto smyslu viz rozsudek *Google Spain a Google*, C-131/12, EU:C:2014:317, bod 68, jakož i citovaná judikatura). V této souvislosti je nutno uvést, že všechna ustanovení nařízení č. 44/2001 vyjadřují záměr dbát na to, aby v souladu s jeho cíli probíhala řízení vedoucí k přijetí soudních rozhodnutí v souladu s právem na obhajobu zakotveným v článku 47 Listiny (viz rozsudky *Hypoteční banka*, C-327/10, EU:C:2011:745, body 48 a 49, a *G*, C-292/10, EU:C:2012:142, body 47 a 48, jakož i citovaná judikatura).
- 52 Otázku, zda účast opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na řízení odpovídá tomu, že se řízení účastní tento žalovaný ve smyslu článku 24 uvedeného nařízení, je nutno zkoumat ve světle těchto úvah.
- 53 V této souvislosti je nutno zaprvé připomenout, že tento článek 24 je obsažený v oddíle 7 kapitoly II nařízení č. 44/2001, nazvaném „Ujednání o příslušnosti“. První věta uvedeného článku 24 stanoví pravidlo o příslušnosti založené na účasti žalovaného na soudním řízení ve všech sporech, v nichž příslušnost soudu, který o věci rozhoduje, nevyplývá z jiných ustanovení tohoto nařízení. Toto ustanovení se vztahuje i na případy, kdy spor byl soudu předložen, aniž byla dodržena ustanovení uvedeného nařízení, a znamená, že účast žalovaného na řízení může být považována za konkludentní souhlas s příslušností soudu, jemuž byl spor předložen, a tedy za ujednání o jeho příslušnosti (viz rozsudky *ČPP Vienna Insurance Group*, C-111/09, EU:C:2010:290, bod 21, jakož i *Cartier parfums-lunettes* a *Axa Corporate Solutions Assurance*, EU:C:2014:109, bod 34).
- 54 Jak uvedl generální advokát v bodě 43 svého stanoviska, konkludentní ujednání o příslušnosti na základě první věty článku 24 nařízení č. 44/2001 je založeno na svobodné volbě účastníků sporu týkajícího se této příslušnosti, což předpokládá, že žalovaný je obeznámen s řízením, které je proti němu zahájeno. V případě nepřítomného žalovaného, jemuž nebyl návrh na zahájení řízení doručen a který si není vědom, že proti němu bylo řízení zahájeno, nelze mít naproti tomu za to, že konkludentně souhlasil s příslušností soudu, jemuž byl spor předložen.
- 55 Nepřítomný žalovaný, který si není vědom toho, že vůči němu byla podána žaloba a že mu byl ustanoven opatrovník pro případ nepřítomnosti žalovaného, nemůže navíc tomuto opatrovníkovi poskytnout všechny nezbytné informace k posouzení mezinárodní příslušnosti soudu, který spor projednává, a umožnit mu účinné zpochybnění této příslušnosti, anebo ji se znalostí věci akceptovat. Ani za těchto okolností nelze účast uvedeného opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na soudním řízení považovat za konkludentní souhlas tohoto žalovaného.
- 56 Zadruhé je nutno uvést, že v rámci nařízení č. 44/2001 je mezinárodní příslušnost soudu, před nímž se vede řízení, předmětem soudní kontroly i bez návrhu nebo na návrh tohoto žalovaného, jak vyplývá z článků 26 a 34 bodu 2 tohoto nařízení, pouze tehdy, pokud jej lze považovat za žalovaného, v jehož případě bylo rozhodnutí vydáno v jeho nepřítomnosti. Dodržení práva na obhajobu za těchto okolností vyžaduje, aby se právní zástupce mohl právoplatně účastnit řízení za žalovaného ve smyslu nařízení č. 44/2001 pouze tehdy, je-li skutečně schopen zajistit obhajobu práv nepřítomného žalovaného. Jak přitom vyplývá z judikatury Soudního dvora k čl. 27 bodu 2 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32; Zvl. vyd. 19/04, s. 42), ve znění následných úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě, jakož i z judikatury k článku 34 bodu 2 nařízení č. 44/2001, nemá žalovaný, který neví, že proti němu bylo zahájeno řízení, a za něhož se soudního řízení účastní advokát nebo „opatrovník“,

jehož nezmocnil, možnost účinně se obhajovat, a musí být proto považován za žalovaného, v jehož případě bylo rozhodnutí vydáno v jeho nepřítomnosti, ve smyslu tohoto ustanovení, i když řízení mělo kontradiktorní charakter (v tomto smyslu viz ohledně výkladu uvedené úmluvy ze dne 27. září 1968, ve znění pozdějších změn, rozsudek Hendrikman a Feyen, C-78/95, EU:C:1996:380, bod 18, jakož i rozsudek Hypoteční banka, EU:C:2011:745, body 53 a 54).

- 57 Zatřetí takový výklad článku 24 tohoto nařízení, podle něhož se opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti může za tohoto žalovaného účastnit řízení, by nebyl v souladu s cíli pravidel pro určování příslušnosti stanovenými uvedeným nařízením, která musí být, jak vyplývá z jeho bodu 11 odůvodnění, vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného. V takové situaci, jako je situace dotčená ve věci v původním řízení, kdy návrh na zahájení řízení nebyl doručen A, který měl bydliště v jiném členském státě, než má sídlo soud, jemuž byl spor předložen, nelze totiž založení mezinárodní příslušnosti rakouských soudů z důvodu účasti opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti, který byl pro A ustanoven, považovat za předvídatelné.
- 58 Konečně právo na účinnou právní ochranu žalobce zaručené článkem 47 Listiny, které musí být v rámci nařízení č. 44/2001 prováděno zároveň s právem žalovaného na obhajobu (v tomto smyslu viz rozsudky Hypoteční banka, EU:C:2011:745, body 48 a 49, jakož i G, EU:C:2012:142, body 47 a 48), nevyžaduje na rozdíl od toho, co uvádějí B a další ve svých vyjádřeních předložených Soudnímu dvoru, odlišný výklad článku 24 tohoto nařízení.
- 59 V této souvislosti B a další tvrdí, že A ve sporu v původním řízení dosud neuvedl své současné bydliště, což znemožňuje určení příslušného soudu a využití jejich práva na účinnou právní ochranu. Aby nedošlo k odepření spravedlnosti a byla zajištěna spravedlivá rovnováha mezi právy žalobce a žalovaného, bylo by v této situaci v souladu s judikaturou citovanou v předchozím bodě namíste připustit možnost, aby se opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti účastnil řízení za tohoto žalovaného ve smyslu článku 24 nařízení č. 44/2001.
- 60 Ačkoli Soudní dvůr za zvláštních okolností, které nastaly ve věcech, v nichž byly vydány rozsudky Hypoteční banka (EU:C:2011:745) a G (EU:C:2012:142), judikoval, že nařízení č. 44/2001 vykládané ve světle článku 47 Listiny nebrání řízení proti nepřítomnému žalovanému, v němž byl zbaven možnosti účinné obrany, zdůraznil nicméně skutečnost, že tento žalovaný má možnost dosáhnout dodržení svého práva na obhajobu tím, že podle čl. 34 bodu 2 napadne uznání rozsudku, který byl proti němu vydán (v tomto smyslu viz rozsudky Hypoteční banka, EU:C:2011:745, body 54 a 55, jakož i G, C-292/10, EU:C:2012:142, body 57 a 58). Tato možnost podání opravného prostředku na základě čl. 34 bodu 2 uvedeného nařízení však předpokládá, jak bylo konstatováno v bodě 56 tohoto rozsudku, že rozhodnutí bylo vydáno v nepřítomnosti žalovaného, a že procesní úkony provedené zástupcem ve sporu či opatrovníkem ustanoveným pro případ nepřítomnosti žalovaného neodpovídají účasti takového žalovaného na řízení před soudem ve smyslu tohoto nařízení. Procesní úkony opatrovníka pro případ nepřítomnosti žalovaného na základě § 116 ZPO mají naopak v daném případě za následek, že z hlediska vnitrostátní právní úpravy musí být A považován za osobu, jež se zúčastnila řízení před soudem, který spor projednává. Výklad článku 24 nařízení č. 44/2001, podle něhož se takový zástupce nebo opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti může za tohoto žalovaného účastnit řízení před soudem ve smyslu článku 24 nařízení č. 44/2001, nelze považovat za výklad, který zavádí spravedlivou rovnováhu mezi právem na účinnou právní ochranu a právem na obhajobu.
- 61 Na druhou a třetí otázku je tedy třeba odpovědět tak, že článek 24 nařízení č. 44/2001 musí být ve světle článku 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že pokud vnitrostátní soud ustanoví žalovanému, jemuž nebyl doručen návrh na zahájení řízení z důvodu, že není znám jeho pobyt, opatrovníka žalovaného pro případ jeho nepřítomnosti, neznamená skutečnost, že se tento opatrovník účastí řízení před soudem podle vnitrostátních předpisů, to, že se řízení před soudem účastní tento žalovaný ve smyslu článku 24 tohoto nařízení, čímž by byla založena mezinárodní příslušnost tohoto soudu.

K nákladům řízení

- 62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (pátý senát) rozhodl takto:

- 1) **Unijní právo, a zejména článek 267 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení – podle které jsou obecné soudy rozhodující o odvolání nebo v posledním stupni řízení povinny v případě, že dospějí k závěru, že vnitrostátní zákon je v rozporu s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie, předložit v rámci řízení, které před nimi probíhá, ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona namísto toho, aby se v konkrétním případě omezily na jeho nepoužití – v rozsahu, v němž přednostní povaha tohoto řízení brání ve svém důsledku těmto obecným soudům ve výkonu jejich pravomoci nebo v plnění jejich povinnosti obrátit se na Soudní dvůr s předběžnými otázkami, a to jak před podáním takového návrhu vnitrostátnímu soudu pověřenému výkonem kontroly ústavnosti zákonů, tak případně po rozhodnutí tohoto soudu o uvedeném návrhu. Unijní právo, a zejména článek 267 SFEU musí být naopak vykládány v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, pokud si uvedené obecné soudy ponechávají volnost:**
 - obrátit se v kterémkoli okamžiku v průběhu řízení, který považují za vhodný, a dokonce i po ukončení incidenčního řízení o kontrole ústavnosti zákonů, na Soudní dvůr s jakoukoli předběžnou otázkou, kterou pokládají za nezbytnou,
 - přijmout jakékoli opatření nezbytné k zajištění předběžné soudní ochrany práv přiznaných právním řádem Unie a
 - po ukončení takového incidenčního řízení upustit od použití dotčeného ustanovení vnitrostátního právního předpisu, pokud rozhodnou, že je v rozporu s právem Unie.

Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda lze vnitrostátní právní předpisy vykládat v souladu s těmito požadavky unijního práva.

- 2) Článek 24 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být ve světle článku 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že pokud vnitrostátní soud ustanoví žalovanému, jemuž nebyl doručen návrh na zahájení řízení z důvodu, že není znám jeho pobyt, opatrovníka žalovaného pro případ jeho nepřítomnosti, neznamená skutečnost, že se tento opatrovník účastní řízení před soudem podle vnitrostátních předpisů, to, že se řízení před soudem účastní tento žalovaný ve smyslu článku 24 tohoto nařízení, čímž by byla založena mezinárodní příslušnost tohoto soudu.

Podpisy.